

Helena van Weering, Naarder verzetsvrouw.

door Annet Betsalel



Op 13 mei 2022 vond er een indrukwekkende en ontroerende bijeenkomst plaats in de synagoge van Bussum: de redders van de Joodse familie Veffter werden postuum geëerd als

Rechtvaardigen onder de Volkeren door het Israëlische instituut Yad Vashem.¹ Zo'n tachtig mensen woonden de ceremonie bij die live was te volgen door geïnteresseerden in Nederland en in Canada, Israël en Australië waar een aantal nazaten van de families niet lang na de oorlog naar zijn uitgewaaid.²

Tijdens de bijeenkomst werden maar liefst zeven families of personen geëerd die allemaal betrokken waren geweest bij de bijna drie jaar durende onderduik van het Bussumse gezin. Zij verbleven met hun zes kinderen op twee adressen aan de Vaartweg. Lange tijd bij de familie Makkinje op nummer 26, de laatste maanden van de oorlog bij de familie Bakker op nummer 28.

In februari van dit jaar kwam het jeugdboek 'De Wereld van Max' uit, waarin ik dit uitzonderlijke onderduikverhaal heb verwerkt vanuit het standpunt van één van de zoons, Max, bij aanvang van de oorlog twaalf jaar.³

Oorlogsmapje van opa en ma

Na afloop van de ceremonie kwam David van Weering, kleinzoon van één van de onderscheiden personen, naar me toe. Hij bracht me een mapje, zeggende dat dit het oorlogsmapje was van oma en opa, Helena en Jaap van Weering uit Naarden.

Al snel kwam ik tot een verrassende ontdekking: tussen de documenten zaten doorslagen van formulieren, bestemd voor het NSF (het Nationaal Steun Fonds), dat na de oorlog o.m. teruggekeerden uit onderduik, werkkampen en concentratiekampen financieel ondersteunde.

Op de formulieren in de map (die kort na de bevrijding moeten zijn opgemaakt) stonden tientallen namen vermeld, hun schuilnamen, geboortedata, de bedragen van de steun, adressen tot 1941, die uit de periode na de bevrijding én onderduikadressen. Allemaal mensen die door Helena van Weering de oorlog hadden weten te overleven: 74 volwassenen, 27 kinderen, 28 adressen in Naarden en Bussum.

Inmiddels heb ik in het Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen via woningkaarten alle namen van de oorspronkelijke (legale) bewoners van de adressen gevonden.⁴ De keurig opgemaakte formulieren zullen ongetwijfeld het werk geweest zijn van Jaap van Weering met zijn administratieve ervaring bij de bank. In het dossier zaten ook dankbare brieven van Joodse overlevenden en een certificaat van het Joods Nationaal Fonds van een voormalig onderduiker in 1946 die een boom had laten planten voor Helena van Weering in het Joop Westerweel woud in Palestina.⁵ Een mooi eerbetoon in de tijd voordat Yad Vashem was opgericht.

Navraag bij het NIOD leidde tot de conclusie dat dit een zeldzaam document was, dermate volledige en gedetailleerde lijsten zijn er niet bekend bij het instituut. Zeker de moeite waard om verder te onderzoeken en over te publiceren.



Leentje en Jaap van Weering met hun zoontjes Sicko en Dolf rond 1930.

Tante Fifi

De centrale figuur die de tientallen onderduikers coördineerde was Helena van Weering. Voor het NSF, dat ook al tijdens de oorlog financiële middelen verschafte aan onder meer onderduikers, stond zij bekend onder de naam mevrouw Van Ree, waarschijnlijk had ze onder die naam ook een vervalst persoonsbewijs. Van de onderduikers kreeg zij de schuilnaam Tante Fifi, de naam die de kinderen Veffer haar hadden gegeven vanwege haar chique, Franse uitstraling.

Helena (roepnaam Leentje) van Weering-Mulder was inderdaad een persoon van het zwierige gebaar, uitbundig, sociaal en energiek. Ze werd geboren in Amsterdam op 24

november 1905 als één van de negen kinderen van Dirk en Maria Mulder. In 1926 trouwde ze met Jacob (Jaap) van Weering (Rotterdam, 1900) die bankbediende was. Al gauw werd het gezin uitgebreid met twee zoons en een dochter. In 1937 kwam het gezin in Naarden wonen, Frans Halslaan 25.

Kort na het uitbreken van de oorlog besloot het echtpaar zich in te zetten voor het verzet, dat vergemakkelijkt werd doordat Jaap onderdeel uitmaakte van de luchtbescherming, zodat hij met een speciale armband ook na ingaan van de avondklok naar buiten kon gaan. Die armband zat ook nog bij de oorlogsmap. Overigens zat er ook nog een interessante circulaire voor luchtbeschermingsmedewerkers wat te doen in het geval van brand na een luchtaanval.

Het verzetswerk van het echtpaar begon met het rondbrengen van illegale krantjes en ging een stap verder doordat met name Leentje hulp verleende aan Joodse onderduikers. Uit *Hidden for 1000 Days*, de memoires van Sara Veffer,⁶ blijkt dat ze onder meer betrokken was bij de verzetsactiviteiten van Dr. Martens, geneesheer-directeur van de Majella Stichting in Bussum.⁷ Daar verbleven vele Joodse 'patiënten' op de afdeling met besmettelijke ziektes, iets waar de Duitsers als de dood voor waren. Na enige tijd, of voor het geval er een razzia dreigde (hierover heeft Karel Abma, ambtenaar op het gemeentehuis in Bussum gewaarschuwd)⁸, werden die dan door Tante Fifi ondergebracht op andere adressen. Sal van Gelder, de jonge voorganger van de Joodse gemeente, was vaak de contactpersoon. Met valse papieren op zak bracht hij Joodse onderduikers, ook van buiten Bussum en Naarden naar verschillende adressen, waarna Leentje van Weering de zorg voor ze overnam.

Uit *Hidden for 1000 Days* (momenteel ben ik overigens bezig het naar het Nederlands te vertalen met aanvulling van de historische en persoonlijke context van de memoires) valt op te maken dat zij daarna vervalste bonkaarten afleverde op de adressen waar haar protegees zaten, ook geld, bestemd als huur voor de legale bewoners van het huis en verder kennelijk ook vervalste persoonsbewijzen, die te gebruiken waren bij een eventuele inval. Op de lijsten komen van de meeste onderduikers valse namen voor.

Maar misschien wel de belangrijkste rol die Tante Fifi had was het moreel op te krikken in tijden van nood, van depressie, van extreme angst met haar altijd optimistische en doortastende houding, een luisterend oor en een schouder om op uit te huilen.

Baby Harry

Tussen de documenten in het oorlogsmapje zat ook het trouwboekje van het echtpaar Van Weering, destijds Familiestamboek geheten. Daarin stond dat veertien jaar na de geboorte van hun dochter, er op 17 februari 1945 opnieuw een baby geboren was, Harry genaamd. Niemand in de familie Van Weering wist nog over wie het ging, alleen dat het een Joods kind betrof, opgenomen in het gezin.



Na bestudering van de lijsten van Fifi vond ik de naam van de moeder van de baby: Henriëtte (Hetty)

Bernard, die was ondergedoken in het huis van Herman Kerkenaar op het adres Nieuwe Spiegelstraat 34 in Bussum.⁹

In het vrij kleine arbeidershuisje verbleef naast het gezin Kerkenaar met hun drie kinderen ook nog een Joods ondergedoken echtpaar, Herman Heymann en zijn vrouw Margarete Goldschmidt.

Herman Kerkenaar was al voor de oorlog timmerman voor de Joodse gemeente en het moet begin 1943 zijn geweest dat hij een waterdichte kist maakte en daarin de judaïca van de synagoge stopte en in zijn tuin begroef, zoals de siertorens van de Thorarollen. De rollen zelf werden verborgen door Ds. Manger van de Lutherse kerk. Alles werd meteen na de bevrijding teruggebracht en maakt nog steeds onderdeel uit van de inboedel van de synagoge aan de Kromme Englaan.¹⁰

Eind 1944 was Hetty Bernard bij het gezin Kerkenaar terechtgekomen nadat haar onderduikadres bij het gezin Kroon (moeder Marringje Kroon-van Ginkel en zoon Dirk) in Soest niet langer veilig was. Tijdens de onderduik hadden Hetty en Dirk een relatie gekregen en zich verloofd. Toen Hetty in Bussum aankwam, kort nadat haar verloofde was gearresteerd, was ze acht maanden zwanger.

Op de website van de Erebegraafplaats Bloemendaal¹¹ staat het verhaal van Dirk Kroon te lezen, hieronder weergegeven:

Dirk Mara Rijk Hendrik Kroon (Den Haag, 27 mei 1909 – Limmen, 7 augustus 1945)

Dick Kroon was tijdens de Duitse inval in mei 1940 dienstplichtig sergeant bij de Genie. Hierna vestigde hij zich in Soest als zelfstandig elektrotechnicus en werd ingeschakeld bij de bosbrandweer.



Vanaf 1942 verleende Kroon hulp aan Joodse landgenoten. Vele tientallen bracht hij tijdelijk onder in het huis van zijn moeder in Soest, die weduwe was. Onder hen waren zijn latere verloofde Henriëtte Bernard en haar ouders. Kroon verrichte tevens spionagewerk. Eerst deed hij dit voor de Ordedienst, een landelijke illegale organisatie, die aan het begin van de oorlog voor een deel ontstaan was in militaire kringen. Later voor de Binnenlandse Strijdkrachten. Hij verkende Duitse verdedigingswerken en verboden Sperrgebiete in en rond Amsterdam, Haarlem, vliegveld Soesterberg en de Grebbelinie en maakte hiervan tekeningen. Onder zijn leiding werd in mei 1943 het bevolkingsregister van Soest gestolen en begraven in de tuin bij zijn moeder.

In december 1944 werden Kroon en zijn 69-jarige moeder thuis gearresteerd. Zij waren aangegeven door een in het huis van zijn moeder inwonende vrouw na een heftige ruzie. Hij werd overgeleverd aan de Sicherheitspolizei en naar het Huis van Bewaring aan de Weteringschans in Amsterdam

gebracht. Hier werd hij op de lijst van Todeskandidaten gezet die in aanmerking kwamen voor fusillering bij represailles. Zijn moeder werd eveneens in Amsterdam gevangengezet. Op 7 januari 1945 werd Kroon in Limmen met negen anderen doodgeschoten als represaille voor het doden van een Duitse dienstplichtige soldaat door het verzet. De tien lichamen werden in een massagraf in de duinen bij Overveen begraven. Diezelfde maand werd zijn moeder vrijgelaten en zijn enig kind, zoon Dirk Mara, in onderduik geboren.

Na de oorlog kreeg Kroon postuum het Verzetskruis 1940-1945, de na de Militaire Willems-Orde hoogste dapperheidsonderscheiding van Nederland.

Dus amper drie weken na de dood van Dirk, beviel de 20-jarige Hetty in de Majella kliniek van een zontje, dat in huis werd genomen door het gezin Van Weering en bijgeschreven in de Burgerlijke Stand als hun zoon Harry. Haar ouders hadden ook via onderduik de oorlog overleefd.

Na enig speurwerk vond ik dat Hetty hertrouwd was, naar Israël geëmigreerd en daar in 2008 was overleden. Een mail naar een in Israël geboren tweede zoon leverde 's avonds een telefoontje op waarbij de beller zich meldde als 'De Verloren Zoon'. Het was Dirk (in Israël David genaamd) Kroon, die inmiddels in Spijkenisse woont en voor het eerst hoorde wie zijn redders waren – hem was alleen bekend dat hij in de Majella kliniek was geboren. Voor zijn moeder was de dood van haar grote liefde dermate traumatisch dat ze nooit over deze periode in haar leven gesproken had. Nu kreeg haar zoon te horen wie tot de bevrijding zijn pleegouders waren en bij wie zijn moeder was ondergedoken in de laatste maanden van de oorlog. Hij was er zeer door ontroerd. Ook stuurde ik mijn informatie door naar de familie Van Weering – verloren zoon Harry was teruggevonden.



geboren:
Dirk Mara gewicht: 5½ pond.
's nachts tusschen half twee, 31 Januari 1945.

V.l.n.r. Baby Dirk in augustus 1945; Dirk Kroon eind jaren '30; Hetty Bernard in 1950. Het briefje hiernaast is afkomstig van de nonnen in de Majella kliniek. In het trouwboekje van Helena van Weering wordt om onbekende reden als geboortedatum vermeld 17 februari 1945.

God save the Queen

Helena en Jaap van Weering pakten na de oorlog hun gewone leven weer op, al waren ze dus heel actief met het verkregen van financiële en andere steun voor hen die terugkeerden uit onderduik of concentratiekampen. Een vorm van verzetswerk deden ze ook nog: zij namen liefdevol het zoontje van een familielid op in hun gezin, omdat de ouders (NSB-ers) gedetineerd waren. Dat kinderen niet gestraft moesten worden voor de keuzes van hun ouders druiste in tegen hun gevoel voor recht.

In 1981 kreeg Helena van Weering het Verzetshedenkingskruis, zij overleed in 1988. In haar overlijdensadvertentie stond: *Zij stond altijd klaar voor hen die hulp nodig hadden. Haar gevoel voor recht heeft haar in de oorlogsjaren de kracht gegeven om als "Tante Fifi" voor vele joodse landgenoten een veilig onderkomen te vinden.*

Kort voor haar dood kwamen een aantal leden van de familie Veffers uit Canada haar opzoeken in het Godelinde verzorgingshuis in Naarden. Daar kroop ze meteen achter de piano en samen met de Veffers zong en speelde ze het Wilhelmus en – ter ere van haar Canadese gasten - God Save the Queen.

And a true queen Helena was...

Vervolgonderzoek

Ook in onze regio hoor je regelmatig over de zgn. Stolpersteine die gelegd worden bij adressen waar Joden gewoond hebben voordat ze gedeporteerd en vermoord werden.¹² Met de lijsten van Fifi kunnen we een mooi (virtueel) spoor leggen van plekken in Naarden en Bussum waar inwoners zo moedig waren om hun Joodse medeburgers in bescherming te nemen.

Op korte termijn hoop ik verder te gaan met mijn onderzoek naar de namen en adressen op de lijsten van Tante Fifi en die te publiceren en bekendheid te geven aan onderduikadressen en hun bewoners. Bijgevoegd is een samenvoeging van de lijsten, die in het origineel verdeeld zijn over een aantal pagina's. Elke aanvullende informatie over namen of adressen op de lijst zijn van harte.¹³

Met dank aan de families Van Weering en Kroon voor de informatie, de foto's en de documenten. Tevens dank aan Olga Minkema van het Gemeentearchief Gooise Meren en Huizen.



Leentje rond 1960, 1975, en in 1984 in Naarden achter de piano met v.l.n. r. Rachel Stern-Veffers, Marty Stern, Annie Makkinje, Hartley en Dorothy Stern.

¹ Het Nationale Holocaust Herinneringscentrum in Jeruzalem. Overigens is wat mij betreft elke onderduikverstrekker een verzetsheld. Dat deze mensen door Israël worden geëerd is prachtig, maar zou eigenlijk door de Nederlandse staat ook als zodanig erkend moeten worden. Tenslotte hebben zij zich ingezet om Nederlandse medeburgers te redden.

²De ceremonie is terug te kijken via <https://youtu.be/wsZtshOAt1o>.

³ Het boek is te bestellen via www.dewereldvanmax.nl , de opbrengsten komen ten goede van educatieve projecten van het Holocaust Comité Gooise Meren.

⁴ Zie hiervoor de bijgevoegde lijst hieronder.

⁵ Tussen 1920 en de oprichting van de staat Israël in 1948 was Palestina onderdeel van het Britse mandaatgebied.

⁶ Hidden for 1000 Days, Sara Veffers and Ray Sonin, Ryerson Press, Toronto 1960.

⁷ Zie het artikel van Margreet de Broekert elders in dit blad.

⁸ Bussum Historisch Tijdschrift, jaargang 29, nummer 1 (februari 2013) pp. 14-17

⁹ Bussums Historisch Tijdschrift, jaargang 34, nummer 3 (december 2018) pp. 16-18

¹⁰www.100jaarjoodsbussum.nl

¹¹ www.eerebegraafplaatsbloemendaal.eu

¹² Zie bijvoorbeeld www.struikelstenengooisemeren.nl

¹³ Informatie graag sturen naar a.betsalel@gmail.com

| Achternaam | Duikadres | Plaats | Volwassenen | Kinderen | Bewoners op onderduikadres |
|------------------|--------------------------|---------|-------------|-----------|---|
| Katan, mej. | Bijlstraat 18 | Bussum | 1 | | Arie de Langen |
| Muller | Bijlstraat 58 | Bussum | 1 | | Antonius Raven |
| Aldewereld, S. | Vaartweg 26 | Bussum | 2 | | Gerrit Makkinje |
| Bernard, Hetty | Nwe. Spiegelstr. 34 | Bussum | 1 | 1 | Herman Kerkenaar |
| Blazer, mw. L. | Iepenlaan 16 | Bussum | 2 | 1 | Willem Coops |
| Bless | Brediusweg 39 | Bussum | 4 | | Dr. Gaultier Jean Huet |
| Cohen | Weth. Königslaan 12 | Naarden | 1 | | Willem Lodewijk |
| Dasberg, I. | Ceintuurbaan 239 | Bussum | 2 | 2 | Wed. Roselaar |
| Fransman, Levie | Vaartweg 26 | Bussum | 2 | 1 | Gerrit Makkinje |
| Gelder, I. van | Sandtmanlaan 14 | Naarden | 2 | 1 | J. Beintema |
| Gelder, S. van | Kr. Englaan 1 | Bussum | 2 | 1 | Willem Harskamp |
| Hirsch | Jac. Verhoefl. 8 | Naarden | 1 | | Cornelis Dudart |
| Hoek, v.d. | Julianalaan 2 | Naarden | 1 | | Albert v.d. Hoek |
| Hond, Levie de | Vaartweg 26 | Bussum | 2 | 4 | Gerrit Makkinje |
| Heymann, H. | Nwe. Spiegelstr. 34 | Bussum | 2 | | Herman Kerkenaar |
| Kamp, E. mevr. | Groothertoginnelaan 20 | Bussum | 1 | | Karel Raben, Dorothea Köttelbrink |
| Kamp, M. | Vaartweg 10 | Bussum | 2 | 2 | Anna v.d. Vlag, wed/ v. Gerrit Luijer |
| Krant, F. | Kamerling Onnesweg 39a | Bussum | 2 | | Willem Mellink |
| Krant, J. | Papaverstr. 20 | Bussum | 2 | | Josephus van Bolhuis |
| Leeuw, H. de | Huizerweg 77 | Bussum | 2 | 1 | Bernardus Goezinnen |
| Lindenberg, M. | Corverlaan 8 | Bussum | 2 | 1 | Maria Post |
| Mayer, F. | Wisentstr. 20 | Bussum | 2 | | Bart de Vries |
| Meisberg, M. | Breedelaan 17 | Bussum | 3 | | Martinus Hoekstra |
| Mendels, Stella | Lothariuslaan 56 | Bussum | 1 | | Levie Gans/Willem van Fastenhout |
| Mesquita, Zr. | Diaconessenhuis | Naarden | 1 | | Dr. Jaap Boon |
| Neumann, R. | L.v.Suchtelen 21 | Bussum | 1 | | Lilian Stokman |
| Overste, J. | Nw. 's Gravelandseweg 1 | Bussum | 2 | 1 | Johannes Heijen |
| Polak, mej. | Koningslaan 25 | Bussum | 1 | | Jonas Polak, echtg. Adriana v. Randwijk |
| Potharst | Corverlaan 8 | Bussum | 2 | | Maria Post |
| Prins, C. | Kruislaan 19 | Bussum | 2 | | Gerrit Bree |
| Reis, mevr. G.H. | Groothertoginnelaan 20 | Bussum | 2 | | Karel Raben, Dorothea Köttelbrink |
| Rijksman, J. | Bern. Zweerslaan 7 | Naarden | 2 | | Bernard Gilliéron |
| Roos, M.P. | Nw. 's Gravelandseweg 1a | Bussum | 2 | 3 | Johannes Heijen |
| Roselaar, | Ceintuurbaan 239 | Bussum | 1 | 1 | Familie Roselaar |
| Saks, J. | Jac. Verhoefl. 8 | Naarden | 4 | | Cornelis Dudart |
| Veffer, Jonas | Vaartweg 28 | Bussum | 2 | 6 | Henk Bakker |
| Vis, Lien | Kamerling Onnesweg 3a | Bussum | 1 | | Willem Mellink |
| Vries, Marie de | Laarderweg 116 | Bussum | 2 | | Woonwagenpark |
| Vrij, Herman | Kruislaan 19 | Bussum | 4 | 1 | Gerrit Bree |
| Wallig, Nathan | Weth. Königslaan 14 | Naarden | 2 | | Cornelis Eerens |
| | Totaal | | 74 | 27 | |